

kronikk

Skriv til Dagbladet,
Kulturredaksjonen,
Pb 1184 Sentrum
0107 Oslo

Faks 22 31 05 00
E-postadresse:
Kronikk@dagbladet.no

110796

Historieskriving og dømmekraft

Fredrik W. Thue
historiker

Odd-Bjørn Fures frontalangrep på Hans Fredrik Dahl har de siste dagene sendt bølger inn over offentligheten og historiefaget. Når Dahl fra sin kommentatorplass i Dagbladet presenterer den nynazistiske britiske historikeren David Irving som nazismeforskningens fremste kildekritiker, er en kraftig imøtegåelse klart på sin plass. At Fure her står saklig sterkt, vil de aller fleste historikere kunne enes om.

Det er heller ikke vanskelig å være enig med Fure i at Hans Fredrik Dahls utspill om Irving føyer seg inn i et større mønster. I flere år har Dahl spilt rollen som *enfant terrible* i norsk krigshistorisk debatt. På pressekonferansen avviste Fure bestemt å spekulere over Dahls motiver. I sin pamflett går han likevel langt i retning av å tolke utspillene inn i et internasjonalt mønster av brunspettet revisjonisme. Han mener å se hos Dahl «en klar politisk tendens hvor en minimalisering av nazistatens forbrytelser og en idyllisering av den tyske okkupasjon av Norge er karakteristiske trekk», og hevder at Dahl har gjort David Irving til sin «kultfigur».

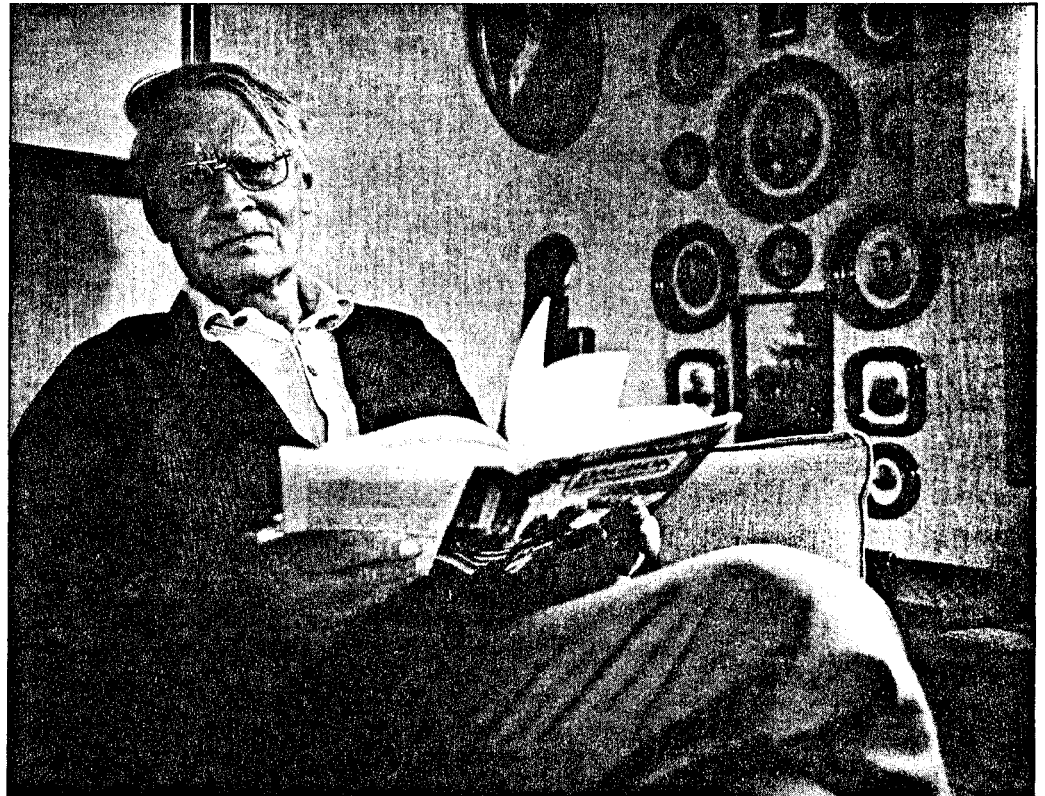
Dette er sterk kost, og jeg vil mene forsterket. Der Fure ser et sammenhengende politisk prosjekt, ser jeg snarere en ubendig trang til å spille rollen som provoserende fritenker. Her står Dahl i en ubrudd intellektuell tradisjon. Irving er neppe noe forbilde for Dahl. Hans kultfigur og åndelige far er vår egen Jens Arup Seip.

Seips retoriske form har vært dyrket og imitert av flere generasjoner av norske historikere. Men formen er hos Seip langt mer enn estetikk. Den skaper et bilde av historikeren som frittsvevende sanssinger, høyt hevet over samfunnets egen selvforståelse. Seip nådde et høydepunkt som retoriker i sitt klassiske foredrag «Fra embetsmannsstat til ettpartistat». Den 24-årige Hans Fredrik Dahl satt fjetret i salen. Hans egen

skildring av denne opplevelsen ligger ikke nye tilbake for Hallesbys beskrivelse av sitt livs avgjørende åpenbaring.

Som en Georg Brandes 90 år forsinket steg Seip ned i samfunnet som lyktemann og veiviser for sin samtid. Med velregissert kynisme rev han ned en kollektiv myte om den gode sosialdemokratiske statsmakt: «Det føles naturlig å tenke seg dette land under hans (Gerhardssens) regime (størst av gode venner rundt en rolig flammende peis inne på skogen. Dette er et galt bilde, iallfall et utilstrekkelig bilde, for politikk er ikke idyll.» Her er det profeten som taler; den ene innsiktsfulle som kan redde massene ut av forførelsen: *Det er sagt Eder, men jeg siger Eder.*

Dette er den kulturradikale tradisjo-

JENS ARUP SEIP: Hans retoriske form har vært dyrket og imitert av flere generasjoner av norske historikere. Men hans form var mer enn estetikk.

Arkivfoto: RUNE MYHRE

nens retorikk, slik vi kjenner den fra Brandes og Ibsen, Sigurd Hoel, Helge Krog og Arnulf Øverland. Det frie individet, støttet av den frie, vitenskapelige tanke, settes opp mot samfunnet som system av herskende forestillinger. Ved å løsrive seg fra samfunnet vinner den intellektuelle en posisjon for å avsløre myter og fordommer. Vitenskap og diktning er avsløring satt i system.

I den norske debatten om krigen finner Dahl alt han trenger for å holde en slik selvforståelse ved like. En kompakt majoritet ser nazismen som uttrykk for det onde, mens motstandskampen representerer det gode. Emosjonene har spillerom, og de som trekker på disse følelsene rammes av sanksjoner. I denne situasjonen blir Dahl lik et barn som trykker på et blåmerke. Han må trykke, igjen og igjen.

Men den som skal ta seg ut i Seips klær, må stå tidlig opp om morgenen. Seip kledte rollen som aristokratisk radikaler fordi han var skarp i tanke og tale. Det provoserende utsagn var smeltet inn i det perspektivrike utsyn. Dahl har ikke den samme stil og sikkerhet i nedslaget. Konsentrasjonen om det norske NS og obskure revisjonister som David Irving er nok egnet til å provosere det

gode selskap. Men vi har til gode å se at denne interessen munnar ut i vesentlige nye perspektiver på krigen og nazismen.

Hans Fredrik Dahl hører til dem som har prøvd å skape en motvekt til den

etablerte historieforskning omkring krigen i Norge. Hans historikerkollegaer Øystein Sørensen og Nils Johan Ringdal taler om en «Skodvinskole», som de anklager for å være provinsielt bundet til den norske motstandsbevegelsen og dens selvforståelse. Å motarbeide vår nasjonalt selvpoptatte omgang med en verdenskrig med femti millioner døde er høyst betimelig. Å påpeke det *relativt* siviliserte ved tyskerens okkupasjonspolitikk i Norge, sammenliknet med deres fremferd for eksempel i Øst-Europa, er helt på sin plass. Men hos Dahl blandes dette sammen med et annet prosjekt. I forordet til sin Quisling-biografi, der han utvilsomt har innlagt seg store fortjenester som historiker, erklærer han at mottoet for boken er «Quisling på Quislings egne premisser». Slik forsvarer han også Irvings Goebbels-biografi: Hvis jødeutryddelsene ikke er omtalt i Goebbels' dagbøker, er det legitimt at heller ikke forfatteren legger så stor vekt på dette (!). Det gjelder altså å forstå nazikjørene «på deres egne premisser». Men hva betyr dette? Det kan ihvertfall ikke bety å gjøre deres vurderinger og normer til sine egne.

Dette er svakt tenkt vitenskapsteoretisk, og flyter lett ut i en tvilsom praksis. Man havner på et skråplan der det ikke er lett å se når historikeren prøver å virke som nøytralt medium for sitt studieobjekts tanker og når han taler på egne vegne. Egil Ullateig, som Dahl nå gir tvevlig støtte, illustrerer hvor galt dette kan gå. Han kommer meget nær å dømme hjemmefrontens likvidasjoner moralsk på tyske premisser. At dette nå skal fremstå som siste nytt i radikalt fritenkeri, er og blir et paradoks. Å ta den nazityske eller nazinorske forståelse av krigen som utgangspunkt for nyskriving av historien, er uttrykk for en intellektuell provinsialisme av langt alvorligere karakter enn den «Skodvinskolen»

er anklaget for. Ved å trekke den kulturradikale selvforståelsen med seg i fallet, gjør Dahl oss egentlig en tjeneste. For uansett hvor blendende Seip kunne være: Bildet av historikeren som opphøyd profet står ikke for den kritiske ettertanke. Filosofisk er dette en arv fra det forrige århundret

og dets tro på den objektive vitenskap. Moderne vitenskapsteori har lært oss å tenke forholdet mellom historievitenskap og samfunn på en annen måte. Som Odd-Bjørn Fure understreker i sin pamflett, er historieforskningen en viktig del av samfunnets organiserte selvrefleksjon. Historie som vitenskap skiller seg fra vår dagligdagse tolkning av fortiden ved å være mer systematisk, metodisk disiplinert og teoretisk informert. Men de viktigste intellektuelle ressursene vi bringer med oss inn i historiefaget har vi ervervet som samfunnsborgere og historisk skapte kulturer. Når vi tolker historien aktiviserer vi en finstemt dømmekraft som historikeren eller den frittsvevende intellektuelle ikke kan ha yrkesmonopol på.

Derfor er det skillet Dahl søker å etablere mellom historikeren og politikeren David Irving grunnleggende problematisk. Og derfor leder hans provokasjons-trang heller ikke frem til høyeste visdom.

historikerstrid

I pamfletten «Kampen mot glemnelsen. Kunnskapsvakuum i mediasamfunnet» tar Odd-Bjørn Fure et kraftig oppgjør med den britiske historikeren David Irvings nedtoning av Det tredje rikets utryddelsesleirer og med Hans Fredrik Dahls rosende omtale av Irvings kildekritikk.

Tidligere kronikk:

27. februar
Hans Fredrik Dahl: «Et svar til Odd-Bjørn Fure».